

Tredje roten, tomt 78

Kvarteret Värnamo

Femtonde roten 1637–87

Kyrkogatan 54, norra sidan Ö. Hamngatan – nuvarande Fredsgatan 7 3.77, 3.78

Sjunde roten 1657–70

Sven Ifuersson

1637–38: 4 mtl, 1640, 1642: 2 mtl, 1641–43: 3 mtl

Hos Sven Ifuersson 1643: Udh Larsson

Börge stadstjänare 1639:1 3.77?

1637–52.

Udd Larsson

1637, 1639–40, 1644, 1648–52: 3 mtl, 1638, 1641–43, 1645–52: 2 mtl *****VII*****

Av någon anledning omtalas han hos *Sven Ifversson* 1643 och *Karin Tols* 1648 Sal. Udde Larsson gård såldes för 150 rdr till

Jon Olsson smed (Schmidt)

1660–61: ½, 1662: 1, 1663: 1–78, änkan 1679, 1681

som betalade huseköpspenning 15.10.1660. Han kallas Johan kronosmed 1666.

Enligt magistratens protokoll den 18.10.1694 hette ”Joan Ankarsmeds” efterleverska Anna Uddesdotter, varför smeden bör vara måg till Udd (Odd) Larsson. I Sundals härads protokoll för 1662 omtalas att Jon Olsson smed i Göteborg var son till den dräpte *Olof Joensson smed* i Berg, Bolstad (meddelande fr. släktforskaren Bertil Johansson, Vänersborg).

Den 27.3.och 1673 behandlades i underrätten en träta mellan *Hans Christophersson* och hans hustru och Joen Olufsson smed: denna gång vittnade *Anders Erikssons* änka *Britta Gudmunds*.

Hustru Anna Olofsdotter berättade med hand å lagboken vid kämnärsrätten den 30.10.1678, att hon gick till hustru Elisabeth i Berge Joenssons hus för att hämta en halvmusken brännvin till sin man *Christopher bagare*. (*Konstapel Berge Joensson* g. 26.1.1669 med *Elisabeth Hansdotter*). När hon kom dit hörde hon buller och träta i stugan och Joens gosse stod i gården och sade, att bråket gällde hans mästare. När hon kom in i stugan språng Hans Christophersson (Berges svärfar?) över bordet in i bänken till Joen smed. Hans hustru stod vid den ena bordsändan. Hans Christophersson, som tjänstgjorde under artilleriet i Tyggården, kallade både Joen och hans lärgosse *Anders Andersson* tjuvar. De skulle ha stulit ett stycke stål. Joen smed påstod, att det kunde ingen bevisa. Både han och lärgossen var ärliga. Den 11 november samma år beskylldes Joen smed för att ha stött Hans Christopherssons hustru Elisabeth för magen. Det berodde enligt Joen på att Elisabet hade överfallit hans lärgosse, varför Joen tvingats att ge henne en örfil. Joens hustru Anna Uddesdotter skulle ha rivit sönder en mössa för Elisabeth, när hon kom efter henne på gatan, vilket Joen tillstod.

Den 2 okt. 1694 pantsatte *kopparslagaren Jacob Külcke(n)''sin''* gård på Kyrkogatan för 100 rdr courant. Joen Olofsson smeds son *mönsterskrivaren Lars Schmidt* skrev i dec. 1694 (E IIa:10), att hans svåger mästare Jacob kopparslagare till sitt hantverks fortsättande hade fått hans mors och hans syskons fria tillstånd att pantsätta föräldrarnas hus och gårdebrev. Även Anna Uddesdotter undertecknade. I Christine församling döptes tre Jacob Külckens barn: Martha den 30.9.1689, Jonas den 22.9.1691 och Maria den 10.9.1694. När det första barnet döptes var Lars Schmidt närvarande, 1691 var *Abraham Schmidt* bland faddrarna (Var han släkt till Joen Olssons barn?). Jonas avled 3-årig 1694 (begr. den 11 okt). I begravningsnotiserna för honom och kopparslagaren själv den 30.12.1695 fick Jacob efternamnet *Lübcke* i Christine kyrkobok liksom när han 1693 är fadder hos knivsmiden David Kraut.

Jacob kopparslagares änka *Annika Schmidt* gifte den 29.11.1696 i tyska kyrkan om med *Bengt Assmundsson Stomberg* som torde vara identisk med handelsmannen Jöns Perssons dräng Bengt Assmundsson (se 4.114).

I april 1696 fick Bengt Assmundsson svara i kämnärsrätten mot *Lars Bratts* ombudsman *Petter Myring*. Bengt hade för andra gången med sina hundar farit ut till Gamla staden, där Lars Bratt hade sin gård, och jagat och skjutit, så att Lars Bratts får och boskap hade skrämmts ut i sjön och skadats. Särskilt illa var det att Bengt med vilja hade skjutit ihjäl en gås. Bengt förklarade, att han hade trott gåsen vara en svan: tidigare hade svanar legat på platsen. Han hade redan straffats av sin husbonde med hugg och slag för detta.

Hösten 1696 hade Bengt Assmundsson anledning att stämma sin husbonde *Jöns Persson* för att han en bönedagsafton, sedan Bengt varit till skrift och avlösning, svårligen hade överfallit honom med hugg och slag. *Nils Giesslings* piga *Brita Hansdotter* vittnade den 25 september, att under det hon tjänade Jöns Persson hade hon, när husbonden hade kommit hem drucken allt som oftast sett, hur illa han hade slagit drängen. Teg då drängen, fick han hugg för det och så sade husbonden till honom: "håller Du Dig för god att svara". Svarade han fick han åter hugg och slag och då sade Jöns Persson: "skall Du löxta mig". Brita Hansdotter kunde inte säga om Bengt Assmundsson annat än ära och gott under hela den tid de tjänade tillsammans. Hon hade aldrig förmärkt att han enligt ägnade sig åt tjuveri, fylleri eller skälmstycken eller stuckit iväg för att dricka eller att han hade varit ovetig och obstinat. I sitt domslut den 11.12.1696 berättade kämnärsrätten, att Jöns Persson hade hänvisat till Kungl. Maj:ts tjänstehjonsstadga 1690 den 5:te punkten. Med *bonden Sven Andersson i Nääs* attest ville han göra bevisligt, att Bengt Assmundsson hade ställt sig otrogen genom att avhända bonden ett bockskinn (vilken kämnärsrätten icke fann vara dess sak att döma). Bengt Assmundssons medtjänare hade tvärtom bevisat, att skinnet hade drängen icke stulit utan han hade fått lov av den nu avlidna matmodern att låta bereda skinnet och göra sig ett par tröjarmar av. Rätten fann handelsmannen Jöns Persson så till vida brottslig som han överträtt måttet av en rätt och skälig aga, vilken efter 17 Kap. Såråmålsbalken med vilja i Stadslagen "conferatur Kap. 19 ejusdem titulu § 1 Landslagen inte skulle vara med blodvite eller blånad". Detta under namn av aga skedda avstraffande var att uppskatta så mycket otidigare som det skett den dagen när och sedan Bengt Assmundsson hade varit till skrift och absolution, då husbonden borde lämna sin tjänare i fred. Jöns Persson ansågs av rätten "wara förfallen i tweböte" och dömdes att böta 6 d smt och att refundera Bengt Assmundsson hans rättegångskostnader 3 d smt.

Bengt Stomberg avstod tillsammans med hustrun den 6.7.1698 (enligt AIIb:4) all vidare arvsrätt till Annikas föräldrars egendom. Bengt Stomberg, Annika Schmidt och hennes förre man hade enligt Bengt uppburit större delen av vad de hade att fordra i svärfaderns bo. Ett erbjudande att inlösa gården hade givits av Bengt Stombergs svåger Lars Schmidt "som hela tyngden påhängar,

så med gårdens reparation och vidmakthållande som vår ålderstigna kära moder och sjukliga broder (Daniel), vilka ringa eller intet hava till livsuppehälle att tillgå.” (Vittnen Esbjörn Månsson och Ambjörn Andersson).

I april 1696 utkrävde mönsterskrivaren Lars Schmidt sina inkvarteringspengar av apotekaren Andreas Schwartz änka.

En arvsförening ingicks den 4.9.1699 mellan Anna Uddesdotter och hennes två söner Lars och Daniel. Deras medel hade efter faderns död förskingrats ”genom ogrundad disposition”. Det enda som återstod var deras i banken för 100 rdr pantsatta hus och gård beläget öster lilla hamnen på Kyrkogatan Gården uppdrogs till sonen

(f.d. mönsterskrivaren) visitören Lars Jonsson Schmidt

mot de 200 d smt han redan hade tillskjutit till gårdens vidmakthållande, stadens utlagor m.m. samt mot ytterligare 200 d smt i kapital och ränta. Han skulle också betala brodern Daniel 50 d smt och underhålla modern.

Den 3.10.1699 pantsatte visitören Lars Schmidt till banken hus och gård på Kyrkogatan mellan sal. Christoffer Rists å västra sidan och mästare Anders Bruces å östra sidan. Den 19 nov. s.å. lånade Lars Schmidt ytterligare 90 d smt av hospitalet för att modern och brodern där skulle komma i fribröd.

Lars Schmidt sökte 10.4.1700 stadskvartermästarejänsten efter *Jonas Blomberg*. Han berättade i ansökningen (E IIa:16) att han var borgarebarn och gift med *stadsfiskalen Bengt Hylthenii* dotter Catharina Hylthenia (hemmavigsel 30.7.1695) Han hade i sexton år tjänat under garnisonen och Överste Gustaf Mackliers Regemente som mönsterskrivare och för några kompanier omhändertäckt inkvarteringsrullan. Han ”var också bekant i den ringaste hytta på berget och neder i staden och med alle annan väl känd”.

Annika Schmidt, tydlig ånyo änka, hade uppenbarligen antingen aldrig delgivit Bengt Stomberg avstående från ytterligare arv eller glömt överenskommelsen. Hon klagade 11.3.1707 (EIIa:1707) över att hennes broder Lars Schmitt förliden sommar hade gjort *handelsmannen Matthias Schildt* fullmäktig att bortsälja hennes och hennes broders hus och gård belägen på Kyrkogatan mellan *Christopher badares (änka Anna)* och Anders Bruces gård (3.79) för 485 d smt courant ”utan min ringaste Tillsäjelse”. Hon hade sistlidne sommar skrivit till magistraten om gården, men ”hade förnummit, att handelsmannen Schildt mine fattige skrifter haver fördämt att dee icke i ljuset komma skulle”. Brodern hade inte unnat henne ”den ringaste huus eller krupa efter våre föräldrar att boo sättia, uthan körde mig uthur gården med trenne små fattige barn, för siu år sedan, uti starkaste wintern och lyffte dörrarne uthaf krokarne, så obarmhärtig war han emot mig, sedan som min fattige moder och broder kom i hospitalet, hwarest min broder i Herranom är avsomnad och min gamla moder ligger uti stoor sweda och wärk äfwer åhr och dag, så att gudh weet hwad iag hafwer dragit medh henne; hafwer han ock upburit huushyra för bemälte gårdh uti säx åhrs Tidh à 16 rdr om åhret (90 rdr courant).”

Köparen klädesmakare Fredrik Giöbel som hade fått burskap 20.11.1704, erhöll uppbud 30.4.1706 och fasta 4.6.1706. I fastebrevet anges, att *bruksskrivaren Lars Schmidt* hade daterat sin fullmakt till *Matthias Schildt* att sälja gården Kristinehamn den 3.3.1706. Samma år den 4 juni pantsatte Fredrik Giöbel gården till Göteborgs hospital för ett lån på 350 d smt (AIIb:4).

I början av 1702 sökte ”dukmakaren och mästaren här vid rådsförvanten och commissariens David Amias Manufakturie” Fredrik Giöbel bördsbrev för en *fattig pojke Bengt Larsson*, som han

hade ”upptagit av gatan”. Bengt Larsson, som ville lära sig dukmakeri, var född i äkta säng i Sävedals härad, Härryda socken och Dansered gård. Föräldrarna *stadssoldaten i Göteborg Lars Engelbretsson* och *Karin Börgesdotter* var båda döda och hade lämnat sonen Bengt i fattigdom (Ba:15).

Fredrik Giöbels änka Christina Johansdotter Wikström bodde i gården som ”fattig” 1717. Hon hade då *gesällen Anders Dahlberg* och levde ännu 1745. Sonen *skomakaremästare Hans Gottfrid Giöbel* efterlämnade 1763 en halv gård på Köpmansgatan.

Giöbels barns förmyndare *Hans Jürgen Paul* klandrade det uppbud skomakaremästaren Mårten Bäckman gjorde på gården år 1720 efter att ha köpt gården av änkan Christina Giöbel. Men redan tomtöreslängden samma år tillskriver gården skomakarens änka (Ingeborg Lutterberg). Hon lånade på två månader den 22.6.1720 800 d smt av stadsbefallningsmannen Olof Aurell. Eftersom betalning uteblev tilldömdes Olof Aurell gården av magistraten den 12.6.1721. Gården värderades den 7 augusti s.å. till 1 100 d smt av *kopparslagaremästare Hans Wohlfart, murmästare Anders Pihl, timmerman Sven Borgström* och *Erik Persson Hall*. Olof Aurell lät den 4 september samma år första gången uppbjuda ett på auktion för 810 d smt inköpt hus och gård på Kyrkogatan mellan herr Inspektör Guwast Carlmans arvingars hus och gård å väster sida och skomakaren Anders Bruces å öster sida men behöll inte gården utan den såldes den 25 november samma år till *stadsbudet Jonas Grundell*,

som uppbjöd den ett par dagar senare men den östligaste delen av tomten ägdes 1721 av skomakare Johan Sundberg.

Jonas Grundell var son till *heideridaren Olof Grundelius* och *Anna Torstensdotter* från Mölndal. Farfadern *Arvid Johannis Grundelius* var pastor i Vånga och farmodern *Elsa* var dotter till *biskopen i Skara Olof Fristadius*. Jonas Grundells meritlista var denna: Han blev 10.7.1716 överskult i Göteborg. Den 9.4.1720 befordrades han till stadsbud efter *Jacob Svensson* ”i anseende till att han fattat tanke att konservera Jacob Svenssons hus”, i detta fall genom att gifta sig med dennes dotter *Eleonora Eva Jacobsson*, syster till *lektor Jacobsson*, som i tomtöreslängden 1730 anges vara bosatt hos Grundells. Den 29.4.1734 utsågs stadsbudet Jonas Grundell till klockare vid Gustavi domkyrka efter *Johan Lignell*. Han hade många medsökande till klockaretjänsten: *handlarna Samuel Bornander, Johan Bornander, Petter Ahlberg, Johan Strandberg* och *Anders Hyllgren*, vilka alla ville byta det osäkra handelsyrket mot en tryggare näring. Vidare söktes tjänsten av *vaktmästaren på Nya Elfsborg Johan M Ståhle, f.d. kaptenen vid amiralitetet Hans Jung, tygskrivare Jonas Åkerman, borgaren Carl Reihold Rabe* och *ringkarlen Sven Bolin*.

Den 17.12.1735 lät Jonas Grundell första gången uppbjuda ett hus och gård på Kyrkogatan, som Grundell för 900 d smt hade köpt av *kommissarie Samuel Schutz* men som hade tillhört *murmästaren Greger Deber*. Gården, 3.57 i kvarteret Holländaren, var belägen på Kyrkogatans norra sida mellan Västra Hamnen och Korsgatan. Sedan Grundell flyttat till denna nya bostad behövde han bara gå tvärs över gatan för att nå sin arbetsplats domkyrkan.

I ett brev till magistraten den 18.12.1747 begärde klockaren Jonas Grundell att på grund av tilltagande ålderdom få hjälp i sitt arbete av sin äldste son *studenten Jacob Grundell*. Han hänvisade till den ”flit och troget, lydno och oförtrutna mödo som han såväl som hans fader och svärfader tjänat kyrkan”. *Andreas Hilleström* tillstyrkte (EIIb:44). Bouppteckning efter Jonas Grundell och hans hustru företogs den 9.6.1748. Hustrun hade avlidit ett år efter mannen. Förmögenheten värderades till 1 197 d smt. Dottern *Annas* förste man var *assistenten vid Ostindiska Kompaniet Jo-*

han *Henrik Ross*. Efter hans död 1761 gifte Anna om sig med *kämmären Jacob Gabriel Cederbourg*. Sonen *Jacob Grundell* efterträdde fadern som klockare.

Avskedade hautboisten Johan Sahlbach

omtalas som ägare till denna Jacob Grundells gamla gård öster om hamnen 3.78.1737. Hans änka Christina Borgvall anklagade vid Askims häradsrätt den 10 febr. 1738 § 26 *båtsmannen Anders Svensson Yhr* att ha förorsakat hans död i samband med ett bröllop på Långebergs gård, där Sahlbach spelade. *Snickaren Erik Ahlquist* vittnade om att gossen *Jonas Wennerberg* hade tagit Sahlbach vid handen och lett honom till Anders Svenssons gård, där några bröllopgäster låg. Anders Svensson ville inte släppa in Sahlbach utan denne föll omkull och skadade sig i sidan.

Hus och tomt på Kyrkogatan mellan Kronobagare Lundbecks ödetomt och skomakare Liedvalls, värderat till 590 d smt, upptages i bouppteckningen efter hautboisten Johan Sahlbach den 27.7.1738. Johan Sahlbachs änka gifte omkring 1741 om sig med ägaren av gården 4.79 öster härom skomakaren Mäster Casten Steinback, varigenom gårdarna en tid kom att dela historia. ”En halv baktomt” såldes till klädesmakaren Johan Georg (el. Gottfried) Haupt, som den 7.8.1746 för ett lån på 300 d smt pantsatte den halva tomt han köpt av mäster Carsten Steinbach. 1753–55 ägdes framtomten av bagaren Erik Ödberg (se 3.79).

Klädesmakaren Haupt hade 1753 *gesällen Sven Lindgren* och *läregossen Petter Bonde*. Dessa tre var ”frie efter Manufakturprivilegierna”. Inneboende var skomakaren Carsten Steinbeck. Den 14.3.1759 klagade klädesvävaren Johan Georg Haupt över att hans nabo *tunnbindaren Sundberg* (3.80) ”gentemot mina fenster låter uppföra en brädebod av sådan höjd, att den alldeles betar mig allt lius, så att iag till mitt arbetes idkande aldeles måste blifwa förhindrad”. Han skrev, att han hade inrättat klädesväveri för *rådman Coopmans* räkning. Han hade också arbete för Kungl. Maj:t och Kronan. Haupt, som var född 1702 avled av slag 1759 (begr. 30.10. s.å.). Han hade 20.4.1742 gift sig med Anna Wickelund, född 1716, död av vattusot 1760 (begr. 11 juni). Hon var dotter till *skomakaremästareälderman Carl Eriksson Wickelund* och *Britta Andersdotter* (död 1763).

Enligt auktionshandlingarna 1760 var *snickareälderman mäster Jonas Cederquist* och *hovslagaren Johan Fredrik Meijer* förmyndare för de avlidna makarna Haupts två omyndiga döttrar *Anna Brita* (döpt 30.11. 1742, gift 2.6.1765 med *skotske kyparen Peter Murray*) och *Anna Lisa* (döpt 10.4.1749, g. 4.8.1771 med *tunnbindare Niclas Wiman*). Klädesmakareparet Haupts halva baktomt med åbyggnad belägen på Kyrkogatan mellan tunnbindaremästare Lars Sundberg (3.80) å östra och prästänkan Frolanders (3.77) hus på västra sidan, vartill sjömannen Måns Andersson före 1759 hade övertagit framdelen inropades på auktionen av Måns Anderssons hustru Sara Ström för 1 250 d smt, eftersom sjömannen själv detta år befann sig till sjöss. Måns Andersson och Sara Ström ägde nu hela gården.

Måns Andersson avled 31.5.1764 och efterlämnade enligt bouppteckningen 5.9.1767 hus och tomt på Kyrkogatan mellan bagare Hans Gewalt i öster och David Frolanders tomt i väster, värd 2 500 d smt (Berg II:1–2, 97).

Änkan Sara Ström f. 1731, död 6.6.1808 (bou 13.6.1809), dotter till *klädesmakare Måns Ström* (bou 1750) och *Beata Svensdotter* (bou 1658) gifte om sig med

tunnbindaremästare Jonas Gewalt,

som avled 8.10.1785. Han var tunnbindaregesäll 1757, erhöll burskap som tunnbindaremästare 23.6.1768. Han var älderman för tunnbindareämbetet 1779–83. Enligt bouppteckningen

18.5.1790 efterlämnade han en förmögenhet på 1 675 rdr specie. Däri ingick hus och gård på Kyrkogatan 3.78 mellan bakaremästare Hans Gewalt i öster och skrivare Frolanders i väster jämte en gammal bod på den senares tomt och en bod vid vallen, hela egendomen värderad till 738:42 rdr specie.

Måns Anderssons och Sara Ströms son *Jacob* (född 1761, död 1801) antog styvfaderns efternamn och blev liksom denne tunnbindare.

Tunnbindaren Gewalts änka ägde gården 1800. Liksom 3.77 ägdes denna tomt 1807 av traktören Matthias Blom.

Senare uppbud av 3.78

Se 3.77.